

JUDYTA GŁADYKOWSKA-RZECZYCKA

NIEKTÓRE ZAGADNIENIA DEMOGRAFICZNE POMORZA WSCHODNIEGO

Paleodemografia Pomorza Wschodniego, jak dotąd jest prawie nie opracowana. Przyczyną tego jest przede wszystkim brak odpowiedniego materiału. Obecnie dysponujemy materiałem kostnym pochodzącym głównie z cmentarzysk ciałopalnych oraz tylko nielicznym — z cmentarzysk szkieletowych. Ułamkowość materiału bardzo utrudnia śledzenie zjawisk demograficznych dawnych populacji. Dopiero w naszym stuleciu ludność zamieszkująca Pomorze Wschodnie doczekała się kilku opracowań antropologiczno-demograficznych. Należy tu wymienić J. Talko-Hryniewiczza, K. Stołyhwę, A. Wrzoska, M. Ćwirko-Godyckiego, T. Mydlarskiego i T. Dzierżykray-Rogalskiego — inicjatora badań ludności kaszubskiej na Półwyspie Helskim oraz współpracujących z nim I. i W. Szwaykowskich, I. Gałasińską-Pomykoł, a także Olekiewicza i K. Modrzewską.

Antropologiczne badania materiałów kostnych z ciałopalnych cmentarzysk nie wyszły jeszcze poza ramy doświadczeń; mówi się o trudnościach wynikających z braku jednolitości interpretacji cech przez poszczególnych badaczy. Wydaje się, że opracowaniem zjawisk demograficznych na określonym obszarze powinien zajmować się jeden tylko zespół. Prawdopodobnie wówczas błąd, którego nie sposób całkowicie uniknąć, będzie zawsze jednakowy lub podobny, a to z kolei pozwoli uchwycić różnice między poszczególnymi zjawiskami występującymi w badanych populacjach pochodzących z kilku cmentarzysk tego samego regionu.

Badania paleodemograficzne na Pomorzu Wschodnim zapoczątkowano przed kilkoma laty. Trudności z uzyskaniem odpowiedniego materiału nie pozwoliły jeszcze w sposób wyczerpujący przedstawić procesu kształtowania się zjawisk demograficznych uchwytanych badaniem antropologa w poszczególnych okresach czasu. Nasze materiały pochodzą z czterech powiatów województwa gdańskiego. Przeanalizowano szczątki kostne około 300 osób, w tym ponad 200 pochodzi z ciałopalnych cmentarzysk ludności kultury łużyckiej i wschodniopomorskiej z okresu halsztackiego

i lateńskiego, około 100 ze szkieletowego cmentarzyska ludności kultury wenedzkiej datowanego na okres wpływów rzymskich.

Na badanych cmentarzyskach stwierdzono 41% pochówków kobiecych, 21% męskich, 34% dziecięcych oraz 4% osób, których płci nie udało się ustalić. Prawie na wszystkich cmentarzyskach stwierdzono przewagę pochówków małych dzieci, zmarłych poniżej lat sześciu (23,5%). Wyjątek stanowi jedynie populacja z Niestępowa, pow. Kartuszy, u której liczebność dzieci obu kategorii była jednakowa. W wieku 15 - 20 lat zmarło około 10,9%. Drugi szczyt śmiertelności przypadał na lata 21 - 35 (30,8%). Powyżej lat 36 zmarło 23,8%. Najwyższy odsetek zmarłych powyżej lat 36 zaobserwowano na ciałopalnym cmentarzysku w Niestępowie, pow. Kartuszy i w Luzinie, pow. Wejherowo oraz na szkieletowym cmentarzysku w Pruszczu Gdańskim.

Kobiety umierały przeważnie w wieku młodym; między 21 - 35 rokiem życia zmarło ich bowiem około 57,8%. W wieku młodzieńczym zmarło 22,3%, a powyżej lat 36 — 19,9%. Na stosunkowo wysoki odsetek kobiet zmarłych powyżej lat 36 wpłynęły dwie serie: ciałopalna z Niestępowa, gdzie wynosił on 12,5% oraz z Pruszcza Gdańskiego, gdzie wynosił on 18,5%. Wiek mężczyzn w chwili śmierci przeważnie (62,1%) przekraczał 36 rok życia. Poniżej tego wieku umierało około 35,1% w tym tylko 5,4% w wieku młodzieńczym.

Średnie wartości wieku kobiet w chwili śmierci na większości cmentarzysk nie przekraczały 30 lat, jedynie kobiety z Niestępowa i Pruszcza Gdańskiego przeciętnie umierały w nieco późniejszym wieku — 33 lat. Średnie wartości wieku mężczyzn wahają się około 40 roku życia. Średnia wieku w chwili śmierci osób powyżej lat 15, pochowanych na cmentarzyskach ciałopalnych w okresie halsztackim i lateńskim, wynosiła około 31 lat, na szkieletowym natomiast z okresu wpływów rzymskich — 35,6 lat. Najwyższe wartości otrzymano dla ludności z Niestępowa i Pruszcza Gdańskiego. Ludność z Niestępowa w porównaniu z ludnością z pozostałych cmentarzysk ciałopalnych, żyła dłużej, prawdopodobnie dzięki lepszym warunkom bytowym. Badania archeologiczne wykazały bowiem w wielu grobach tej ludności dużo zabytków, co niewątpliwie świadczy o zamożności osób w nich pochowanych. Wysoka wartość średniej otrzymana dla ludności z cmentarzyska datowanego na okres wpływów rzymskich jest potwierdzeniem ogólnie stwierdzanej tendencji stopniowego przedłużania się życia na przestrzeni wieków.

CERTAINS PROBLÈMES DÉMOGRAPHIQUES EN POMÉRANIE ORIENTALE

PAR JUDYTA GŁADYKOWSKA-RZECZYCKA

SOME DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EAST POMERANIA

BY JUDYTA GŁADYKOWSKA-RZECZYCKA